

nooten. De wetgever van den tegenwoordigen tijd heeft de nalatenschap aanvaard van de christelijke overheersching, die der hygiëne steeds vijandig is geweest, hij moet bovendien de volksovertuiging naar de oogen zien, die door politici en philantropen geleid of liever misleid wordt. Vandaar dat thans een werkdadige sociale hygiëne onbereikbaar zou zijn en alleen dan, als het profanum vulgus onder den indruk is van de vrees voor plotseling uitbrekende zware epidemie bijv. van cholera, is in dit opzicht nog iets te doen. Maar in gewone tijden wordt Staats-inmenging gevreesd. Terwijl MOZES tot wering van geslachtsziekte beval, dat alle (vreemde) vrouwen, die met mannen hadden verkeerd, moesten worden gedood (Numeri 31) wordt thans door philantropen moord en brand geschreeuwd, als de Staat een prostitutée sanitair wil laten onderzoeken; en een syphilis-patiënt isoleeren, zooals de Israëlieten met lepra-lijders deden, heet een inbreuk op de persoonlijke vrijheid! Geen wonder dan ook, dat men de syphilis evenals de prostitutie zelf heeft leeren beschouwen als een noodzakelijk kwaad, het onvermijdelijk gevolg van onze maatschappelijke toestanden.

Ware een krachtige sociale hygiëne thans denkbaar, het zou nog de vraag zijn, of haar invoering niet te laat zou komen. Stel, dat tuberculose te weren was door isoleermiddelen, hoe zou men die ziekte, waaraan de helft der menschen thans lijdt, daardoor kunnen bestrijden? Hetzelfde geldt van andere erfelijke kwalen: psychosen en syphilis. Deze zijn zoo algemeen, dat de meest draconische wetten niet meer zouden helpen; de natiën zijn tot verval opgeschreven en we troosten ons met de bedenking, dat het onzen tijd nog wel duren zal. Maar de toekomst is zorgelijk en wie een stelsel mocht kunnen vinden om de moderne volkeren van lichamelijk verval te vrijwaren, zou op den naam weldoener van het mensdom aanspraak kunnen maken. Misschien suggereert de lezing van NOSSIG'S boek dezen of genen die vondst. Moge het in veler handen komen.

FOKKER.

INGEZONDEN.

Geachte Redactie

Nu de Heer VAN EDEN zich gehaast heeft onze beschouwingen over Staats-apotheken aan critiek te onderwerpen, zij het ons vergund nog een enkel woord aan te voeren tót nadere toelichting, misschien tot vóórlichting van den geachten Schrijver. Wijden wij vooraf aan AESCULAPIUS eenen haan, met de bede, dat hij ons en allen, die nu of later dit punt zullen bespreken moge bewaren voor animositeit en persoonlijke aanvallen!

Met opzet schreven wij, dat de Heer VAN EDEN zich heeft *gehaast*. Dit blijkt duidelijk uit hetgeen door hem wordt aangevoerd. Immers onze collega spreekt onophoudelijk van „apotheehoudende geneeskundigen” als de eenigen, wier belangen in ons artikel worden besproken, terwijl wij duidelijk genoeg hebben aangetoond, dat de geheele geneeskundige stand, zoowel als het publiek op het platteland bij deze zaak betrokken is.

Voorts vindt de Heer VAN EDEN het „onzuiver”, „dat *de patiënt* slechts „luttel of niets voor de visite of het onderzoek betaalt”, en de medicus het goed maken moet door de betaling der medicijnen. Wij hebben nadrukkelijk gezegd, dat dit geschiedt met de groote schare van *handwerkslieden* en *arbeiders*, van welgestelden of rijken hebben wij in dezen zin niet gesproken. Voor de eersten, het zoogenaamde volk, is het dus voordeeliger, dat zij van den geneesheer ook de geneesmiddelen ontvangen.

Hetgeen de Heer VAN EDEN zegt van chinine en polders, gaan wij stilzwijgend voorbij. Alsof het in steden anders ware! Slechts aan *haast* kunnen wij deze en meerdere uit hun verband gerukte en op minder aangenamen toon ten onpas gebruikte uitdrukkingen van den Heer VAN EDEN toeschrijven. Wij volgen den criticus van ons betoog in deze wijze van strijden niet, noch achten wij het in het algemeen belang op zijn stuk een volledige anti-critiek uit te oefenen.

Alleen dit: de voor collega VAN EDEN illusoir gunstige toestand der pharmaceutische hulp in het Oldambt zal voor een groot deel zijn oorsprong daarin vinden, dat de medici den tijd hebben om zich van dezen *plicht* te kwijten; wat een inspecteerend commissie-lid daarover elders zag, is een ambtsgeheim en doet tot de quaestie niets af.

Laten wij liever in het kort aantoonen, dat wij, in stede van uitsluitend de belangen te bepleiten van een deel der Nederlandsche geneeskundigen, de meeste vragen hebben beantwoord, die de afgevaardigde van Friesland, de Heer VAN EDEN, heeft gesteld, toen voorstel C.: „De Algemeene Vergadering „der Ned. Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst draagt aan het „Hoofdbestuur op, een Commissie van drie leden te benoemen, welke een „onderzoek zal instellen aangaande de mogelijkheid en wenschelijkheid van „Staats-apotheken” aan de orde was.

De afgevaardigde liet zich aldus hooren: (Handelingen van de 45ste Algemeene Vergadering, blz. 277).

„Ons interesseert de zaak alleen: 1°. voor zoover het betreft het belang, „dat de apotheek met betrekking tot onzen arbeid heeft, en 2°. ook als algemeen volksbelang.

„Wat het eerste punt aangaat, zoo letten wij het allereerst op goede uitvoering van onze voorschriften, op betrouwbaarheid van de gebezigde grondstoffen, op zorgvuldigheid bij de bereiding en aflevering 1a. Voor ons is dus „de vraag: zal door invoering van Staats-apotheken het gehalte der gebruikte praeparaten al of niet beter zijn, hebben wij dan meer of minder „waarborg voor een correcte verwezenlijking van ons bedoelen. Verder is „voor ons van belang 1b om te onderzoeken, welchen invloed de werking der „Staats-apotheken zal hebben op de vele apotheehoudende medici ten plattelande.

2°. „Met betrekking tot het algemeen volksbelang rijst de vraag: *a.* of het „publiek al of niet gebaat zal worden door het pharmaceutisch Staatsmonopolie; *b.* of het algemeen belang kan worden bevorderd door combinatie „der apotheek met een bureau tot onderzoek van levensmiddelen, zooals de „Heer BRUINSMA dit heeft uiteengezet, en *c.* of de kwakzalverij door apothekers uitgeoefend, door de Staats-apotheek zal af- of toenemen.”

Ad 1a hebben wij verklaard, dat wij overtuigd zijn van de goede uitvoering onzer voorschriften, als wij dit zelve doen, en ten opzichte van de betrouwbaarheid van de gebezigde grondstoffen vertrouwen wij een goed apotheker even goed als een Staats-apotheker. Bij beiden kunnen malversatiën plaats hebben, beiden moeten gecontroleerd worden door hetzelfde lichaam, het Geneeskundig Staatstoezicht. Wij herhalen, kan de eene niet voldoende worden gecontroleerd, dan ook de andere niet. De groote prikkel van het eerlijk en welbegrepen eigenbelang bestaat bij den apotheker, meer dan bij den Staatsapotheker. Beiden zijn menschen. In tegenstelling met den Heer VAN EDEN, waar hij zegt: „De contrôle der Hoofdleveranciers kan toch „moeilijk anders worden dan die tegenwoordig door het Geneeskundig Staats- „toezicht over alle apothekers wordt uitgeoefend, en deze is uit den aard „der zaak niet afdoende” meenen wij reeds lang, dat deze contrôle *wel* anders en beter geschieden kan: laat nl. de tot een ritus geworden zomer-contrôle binnen ongeveer 8 weken, ophouden en vervangen worden door een contrôle op alle tijden van het jaar, dan hier, dan daar, waarbij zij, die met een zwarte kool aangeteekend staan, het meest bezocht worden en men zal zien, dat deze contrôle betere vruchten afwerpt. Dit stelsel kan ook worden toegepast op den voorraad van de geneesheeren op het platteland.

Ad 1b hebben wij aangetoond, dat over het geheele land verspreide Staatsapotheken schade en last zullen zijn voor de bewoners ten plattenlande en een nadeel voor den geneeskundigen stand in het algemeen.

Ad 2a was ons gevoelen, dat een groot deel van het publiek niet zal worden gebaat door een pharmaceutisch Staatsmonopolie. Wat aan den eenen kant wordt gewonnen, wordt elders weer verloren. Punt 2b en c kunnen wij vooreerst voorbijgaan, met de opmerking, dat het nut van bureaux tot onderzoek van levensmiddelen wel door niemand, zelfs niet door de bedrivers, zal worden ontkend.

De Heer VAN EDEN vindt het vreemd, als in de Algemeene Vergadering de apotheekhoudende geneeskundigen (liever geneeskundigen, bevoegd tot het leveren van geneesmiddelen *aan hun zieken*) zich hebben verzet tegen het voorstel Friesland en schrijft dit toe aan vrees. Het tegendeel is voldoende bewezen door het optreden van Dr. BORST te Lienden, den afgevaardigde van Tiel, die het voorstel heeft verdedigd en er vóór gestemd. Men had overigens ook kunnen tegenstemmen om nutteloos redekavelen te voorkomen. Door dit voorstel kan het Bijblad van onze Maatschappij dikker worden, haar *Staatsblad* niet. Uitbreiding van Staatszorg zal hier geen nut aanbrengen. Integendeel: voor het platteland last en nadeel. Wil men zooveel mogelijk alle gemeenten of dorpen voorzien van geneeskundige hulp, men scheidt de pharmacie niet van de geneeskunst, tenzij men naast Staats-apotheken Staatsgeneesheeren plaatst in voldoende aantal, een utopie, die bij den berooi-

den toestand onzer financiën, wel niet ernstig in overweging zal worden genomen.

Hiermede wachten wij het Rapport der Commissie af en verblijven met dankbare hoogachting,

Beerta en Nieuwe-Schans,
5 October 1894.

Uwe Dw.

Dr. B. SLINGENBERG,
Dr. A. W. TRESLING.

BERICHTEN.

BUITENLAND.

LONDEN. — Slapeloosheid. De *Glasgow Herald* geeft als een onfeilbaar middel tegen slapeloosheid de gewone gele zeep aan. Hiermede zegt het, het hoofd en haar inwrijven, een doek er stijf om heen binden, en eerst den volgenden morgen het haar uitwasschen. Dit gedurende 14 dagen geeft met onthouding van thee na 6 uur 's avonds den zoozeer gewenschten gezonden slaap. De *Brit. med. Journal* trekt in twijfel, of het middel niet erger is dan de kwaal, en raadt zijn lezers aan, met het laatste deel van het voorschrift te beginnen, en tot het laatst te wachten vóór zijn toevlucht te nemen tot zeep.

PARIS. — Antitoxin. De *Figaro* heeft een inschrijving geopend met het doel gelden bijeen te brengen om alle Parijsche hospitalen te kunnen voorzien van antitoxin tegen diphtheritis. Het door het instituut PASTEUR geproduceerde antitoxin is slechts voldoende voor twee kinderziekenhuizen.

Tot nu toe werd een som van 81 000 francs bijeengebracht. Te Weenen is een dergelijk fonds gesticht; de *Neue Freie Presse* heeft reeds 16000 florijnen aan bijdragen ontvangen.

— **Rechtsgeding.** Een eigenaardig rechtsgeding had onlangs plaats te Gera tusschen een dentist en zijn patiënt over het eigendomsrecht van een kies. Deze bleek, na uitgetrokken te zijn een zeer ongewonen vorm te hebben, en dus stond de dentist er op ze onder zijn curiosa te bewaren. De vroegere eigenaar der kies reclameerde en procedeerde daarna tevergeefs, de rechter ontkende zijn recht op een voorwerp, dat slechts relatieve waarde heeft als uitgangspunt voor wetenschappelijk onderzoek. Dr. J. HANLO.

DUN-SUR-AURON. — (Département du Cher). Sedert 1892 is op het initiatief van den Minister van Binnenlandsche zaken in Frankrijk alhier een „colonie familiale”, onder leiding van Doctor A. MARIE, vroeger assistent van BOUCHEREAU, een der geneesheeren van het krankzinnigengesticht St. Anne te Parijs, gevestigd. Op enkele uitzonderingen na, zijn er thans 175 krankzinnige vrouwen bij particulieren op zeer eenvoudige, maar alleszins toereikende wijze verpleegd. Dr. MARIE is de Directeur-geneesheer, welke deze patiënten, nadat zij in St. Anne en te voren tweemaal op den aard harer krankzinnigheid onderzocht zijn, na een nauwkeurig onderzoek, bij de geschikte verpleegsters plaatst. Er is een infirmerie, badinrichting, enz. inge-